

ELINA HALTTUNEN-RIIKONEN

Vastentahtoisesti suomalainen

Eija Hetekivi Olsson, *Tämä ei ole lasten maa* (Ingenbarnsland, 2012). Suom. Outi Menna. Schildts & Söderströms. Helsinki 2013. 349 s.

Ruotsinsuomalaisuudesta ei voine seuraavien vuosien tai vuosikymmenten aikana kirjoittaa romaania ilman, että lukijan mieleen kohoaa ajatus vertailusta Susanna Alakosken *Sikaloiden* kanssa. Alakosken vuonna 2006 ilmestynyt romaani kurkisti kansankodin idyllin taakse ja valotti huonomaineisten lähiöiden suomalaissiirtolaisten elämää pienen tytön silmin. Sosiaalipalveluita ja tukitoimia on teoriassa tarjolla, mutta kukaan ei kuitenkaan kykene huomaamaan tilanteen vakavuutta ja lapsen hätää vanhempien juomaputkien varjossa.

Eija Hetekivi Olssonin esikoisromaani *Tämä ei ole lasten maa* kestää vertailun *Sikaloiden* kanssa hyvin ja osoittautuu vahvasti omilla jaloillaan seisovaksi teokseksi. Kirjoissa toki on selkeitä yhtäläisyyksiä. Kummankin pääosassa on tyttö suomalaisten kansoittamassa lähiössä, jota tosin Hetekivi Olssonin kirjan tapahtumajaksoksi 80-luvulla asuttavat suomalaisten lisäksi myös muut kansalaisuudet, toisin kuin *Sikaloiden* kuvamalla 60-luvulla.

Hetekivi Olssonin sankarittaren, Miiran, arkea ei syövytä *Sikaloiden* tavoin vanhempien alkoholinkäyttö ja siitä johtuva äärimmäinen puute, vaan hän haluaa räjäyttää palasiksi ne korkeammat voimat, jotka ovat tehneet hänestä toisen luokan kansalaisen. Miiran taistelevuus ja anarkistisuus tuovat mieleen Hetekivi Olssonin kanssa samaa ikäluokkaa olevan Jonas Hassen Khemirin kirjat, vaikka *Tämä ei ole lasten maa* ei aivan samanlaiseen kieliloitteluun yllä. Miira ei antaudu, ei ruotsalaisten ylenkatseelle, ei epäreiluille opettajille eikä ruotsin kielen vaikeudelle, vaan opettajan kielloista huolimatta kehittää omia sanoja.

Myös Khemirin kirjat kääntänyt Outi Menna on luonut uskottavan suomennoksen.

Suomipellekupaan suljettu

Tämä ei ole lasten maa kuvaa Miiran kasvutarinan ala-asteelta yläasteen loppuun göteborgilaisessa lähiössä. Samalla se valottaa ensimmäisen ja toisen polven siirtolaisten välistä kuilua. Miiraa kasvatetaan muiden ruotsinsuomalaisten lasten tavoin ”ikään kuin Suomessa”, johon kuuluu vanhempien talvinen horroksomainen kaipuu ja puhkeaminen kukkaan kesäisillä matkoilla lahden yli. Jos Ruotsiin töihin muuttaneille vanhemmille matkustaminen voi olla tasapainottelua entisen ja nykyisen kotimaan välillä, Ruotsissa syntyneellä ja koko ikänsä asuneella lapsella on vain kesäloma-Suomi ja ruotsalainen lähiö, jossa suomalaisuuden leimasta ei pääse eroon.

Miira on mestari tunnistamaan tavat, jolla suomalaisuus näkyy jopa valokuvasta. Suomalaisilla on ku-

luneemmat vaatteet, sotkuisemmat hiukset ja ”rumat suomipellenaamat”. Bonuksena tietysti vääranlaiset nimet ja vanhemmat, jotka puhuvat nolostuttavan huonoa ruotsia ja viettävät aikaansa suomalaisten kerhotalolla juhlistaen erilaisia suomalaisia perinteitä. Suomalaisten vanhempien puolustama oikeus suomiluokkaan on Miiralle tuomio ”suomipellekupaan”. Yläasteella opiskelu suomiluokalla vaikuttaa yhä enenevässä määrin muodostavan esteen ponnahtauslautan sijaan.

”Miten hitossa voin ikinä opiskella aivokirurgiksi, hän kysyy lukujärjestykseltä, jos en tiedä aivojen osia ruotsiksi enkä pysty lukemaan älykkökirjoja [...]. Ja jos vastoin kaikkia odotuksia onnistunkin, millä nimillä kutsun potilaitani? Perkele, saatana ja vittu?” (205)

Suomalaisuus tuntuu täydellisen satunnaiselta, mikä kiteytyy hyvin Miiran unelmassa uudesta nuorisotilasta, jonka oveen hän kiinnittäisi kyltin ”Kielletty suomalaisilta”.

”Kielto ei kuitenkaan koskenut häntä, koska hän ei ollut vapaaehtoisesti suomalainen.” (126)

Hetekivi Olsson kuvaa tarkasti, kuinka ruotsinsuomalainen lapsi ja nuori näkee vanhempansa ruotsalaisten silmin. Ja mikä pahinta: itsensä. Kuulumattomuus tulee esille jatkuvana nolouden kokemuksena, joka kasvaa sitä suurempiin mitasuhteisiin, mitä enemmän ikä ja ymmärrys lisääntyvät. Elämänpiirin laajentuessa kasvaa myös tietoisuus siitä, mikä kaikki on itsessä vialla. Keskustassa Miiran huonommuuden kavaltavat vanhat ja kulahtaneet vaatteet ja hiusten sotkuisuus, seikat, joita hän ei lähiössä ole tiedostanut. Varastamalla vaatteet hän varastaa myös oikeuden liikkua keskustassa.

”Lapsen tarkalta katseelta ei mikään jää huomaamatta.”

Ruotsalaisten tavat osoittaa toisen huonomuus eivät vaadi isoja eleitä vaan noudattavat pikkutarkkaa koodistoa. Lapsen tarkalta katseelta ei mikään jää huomaamatta, eikä lasten luonnolliseen suvaitsevuteen näin kannata luottaa. Päinvastoin lapset huomaavat aikuisten käyttäytymiskoodiston ja toteuttavat sitä omalla armottamalla tavallaan. Vasta kun Miira on osoittanut olevansa kovis, hänen persoonansa merkitsee enemmän kuin se, että hän on ”finssoni”.

En voinut välttää miettimästä Suomessa käytävää keskustelua maahanmuutosta. ”Sopeutumattomuudesta” huolissaan olevat saavat Hetekivi Olssonin kirjasta terveen muistutuksen kulttuurierojen suhteellisesta luonteesta. Kulttuurisesta läheisyydestä huolimatta ruotsin-suomalaiset nähdään teoksessa ensi sijassa ruotsalaiseen yhteiskuntaan sopeutumattomina juoppoina. Huonomuus on siinä kuuluisassa katsojan silmässä aktiivisesti rakennettua ja ylläpidettyä.

Mahdoton tehtävä

Tämä ei ole lasten maan Miira ei yksiselitteisesti halua ruotsalaiseksi eikä myöskään ihannoitua kaikkea ruotsalaista, vaan havainnoi säälittömästi ympärillään olevia epäkohtia lapsen ja nuoren näkö-

kulmasta. Eikä vain havainnoi vaan myös osoittaa. Nyrkein, pommiuhkauslapuin ja uhkailukirjein, mikäli tarve niin vaatii.

Suomalaiseksi leimaamista kohtaan tuntemastaan inhosta huolimatta Miira kokee ennen kaikkea sympatiaa muita luokkalaisiaan kohtaan. Hän jakaa toisten kokemuksen, tai pikemminkin juuri toisten kokemana epäreiluus nousee sietämättömäksi, ”sillä hänen ongelmansa olivat muiden ongelmiin verrattuna mitättömiä, lähes olemattomia.” (17) Erityisen pehmeä kohta sydämessä Miiralla on vanhemmille, olkootkin he kuinka suomihulluja tahansa. Kyvyttömyys helpottaa raskasta ruumiillista työtä tekevän äidin kipuja on miltei kestämatöntä:

”Hän ei halunnut ajatella äitiä, joka juuri nyt kuurasi rappukäytäviä. [...] Äidin joka ei myöhemmin päässyt sängystä ylös[.] Kun hän näki äidin niin surkeassa jamassa, hänelle tuli paha olla eikä hän saanut sitä tunnetta pois millään.” (14)

Hetekivi Olsson ei luo Miiran tavoitteista tai keinoista ihannoitua kuvaa. Miiralla on hienojen vaatteiden ja meikkien kaltaisia itsekkäitä toiveita, mutta hän on jatkuvasti tietoinen näiden saavutusten varjopuolista. Miiran halu todistaa, ettei hän ole huonompi suomiluokasta huoli-

matta, sekä hänen tahtonsa olla jäämättä ”keskivertomaahanmuuttajaksi” ovat silattu tiedolla siitä, että muilla menee tulevaisuudessa huonommin. Pännttäminen ja pyrkimys tulla ”ammattilaiseksi” pitää salata jopa parhaalta kaverilta, jottei se vie heitä erilleen.

Kun Miira voittaa urheilukisoissa, ”rivarisnobit” ylenkatsovat häntä. Miira ei ota vastaan mitalia vaan katoaa paikalta:

”[H]än ei halunnut kultamitalia siitä hyvästä. Se ei tekisi vähempiarvoiseksi ainoastaan rivarisnobeja vaan myös he, jotka eivät sitä ansainneet kuten Veeran ja muut. Eikä hän halunnut kohota arvoasteikossa jos Veeran piti samalla vajota alaspäin.” (263)

Jokaista Miiran saavutusta myrkyttää tieto siitä, että toiset tuntevat olonsa vielä aikaisempaa kurjemmaksi häneen verrattuna. Saavutus tai etu, oli se hankittu miten hyvänsä, muuttuu taakaksi kantaa.

Miira haluaa kyllä pois. Miten, minne ja millä ehdoilla, ne ovatkin sitten vaikeampia kysymyksiä. Hetekivi Olsson valaisee kattavasti tempoilua maailmassa, jossa pärjääminen vaikuttaa edellyttävän sitä, että toiset kurjistuvat. Mutta onko edes muita tapoja? Kysymyksen kuuluuikin jäädä häiritsemään lukijaa.